

İdari Coğrafya Özellikleri Bakımından Aziziye Metropol İlçesi

Zeki KODAY (*)

Özet: Araştırma komumuzu oluşturan Aziziye ilçesi idari bakımdan Erzurum'a bağlı olup, ilçe merkezinin il merkezine olan uzaklığı 14 km. dir. Aziziye ilçesine bağlı 35 mahalle ve 49 köy yerleşmesi bulunmaktadır. İlçe yüzölçümü 1385 km² olup 2009 yılı ilçe toplam nüfusu 41277 kişidir. İlçe merkezi il merkezine yakın olmasına rağmen fazla gelişme gösterememiş ve tipik bir kasaba yerleşmesi durumundadır.

Anahtar Kelimeler: Aziziye, köy, idari coğrafya

The Borough of Aziziye with Regard to its Administrative Geography Features

Abstract: The Borough of Aziziye, our research study, is located about 14 kilometres from the city centre of Erzurum to which it is administratively connected. The borough comprises 35 districts and 49 villages. With its surface area of 1385 km² it has a total population of 41277 inhabitants. The borough shows the features of a classic town and though its close location to the province it is not much developed.

Key words: Aziziye, village, administrative geography

*) Yrd. Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü.
(e-posta: zkoday@atauni.edu.tr)

I- Giriş

Aziziye İlçesi, Erzurum İli merkez ilçesinin üç metropol ilçelerinden (Aziziye, Palandöken, Yakutiye) birini oluşturmaktadır. Eski adı Ilıca olan ilçe Dadaşkентle birleştirilmiş ve ismi de Aziziye olarak değiştirilmiştir. İlçe merkezi Erzurum şehrine çok yakın olmasına rağmen ilçeye bağlı bazı köyler hem ilçe merkezine hemde Erzurum şehrine 100 km. den daha uzakta yer almaktadır. Bu durum birtakım sorunları da beraberinde getirmiştir.

II- Aziziye İlçesinin Genel coğrafi özellikleri

Eskiden Ilıca olarak bilinen Aziziye ilçesi, Doğu Anadolu Bölgesinin, Erzurum-Kars Bölümünde, Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin hizmet alanı içinde yer alan metropol ilçelerden biridir. Erzurum ovasında yer alan Aziziye metropol ilçe merkezinin (Ilıca'nın) Erzurum şehrine uzaklığı yaklaşık 14 km'dir (Harita1). İlçenin idari alanı 1385 km² yüzölçümüne sahip olup hem Erzurum ovasında, hem de çevredeki dağlık alanlarda toprakları bulunmaktadır. Fırat nehrinin önemli bir kolu olan Karasu; kaynağını Dumlu dağlarından alan Dumlu çayı ile kaynağını Palandöken dağlarından alan Pulur çayının ilçe merkezinde birleşmesiyle oluşmaktadır. Aziziye ilçesinin birçok köyünü de havzasında bulunduran Serçeme çayı üzerinde Kuzgun barajı inşa edilmiştir ve bu çay, Aşkale ilçesinin sınırları içerisinde Karasu ile birleşmektedir.

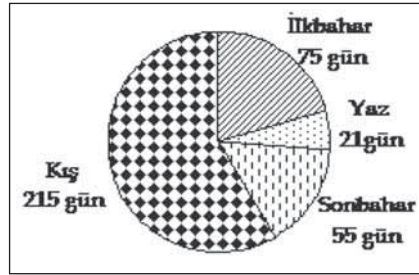
Harita 1. Lokasyon Haritası.

Erzurum'a 14 km. uzaklıkta bulunan Aziziye'nin iklim özellikleri, Erzurum ile benzer özellikler göstermektedir. Erzurum- Aziziye arasında kurulmuş olan Erzurum meteoroloji gözlem istasyonu verilerine göre bu sahada kışlar sert ve çok uzun, yazlar ise kısa ve serin geçmektedir (Şekil 1, Çizelge1). Yıllık ortalama sıcaklık yaklaşık 6 °C (5.9 °C) olup ülkemizin en düşük sıcaklık değerlerine sahip istasyonundan birini oluşturmaktadır. Ovanın hâkim bitki örtüsü steptir, akarsu boyları ise çayırırlarla kaplıdır. Çevredeki vadi yamaçlarında yer yer çalılıklar ve küçük koruluklar bulunmakta, dağlık alanlar ise genellikle alpin çayırırlarla kaplıdır.

Çizelge 1. Erzurum ve Aziziye'de mevsim süreleri

Mevsimler	Uzunyillar günlük ort. sıcaklık °C	Mevsim Süresi (gün)	Mevsim takvimi
İlkbahar	10°-20° arası	75 gün	09 Mayıs–22 Temmuz
Yaz	20° nin üzeri	21 gün	23 Temmuz–12 Ağustos
Sonbahar	20°-10° arası	55 gün	13 Ağustos–06 Ekim
Kış	10° nin altı	215 gün	07 Ekim–08 Mayıs

Kaynak: Özçağlar, A., 2009 Coğrafyaya Giriş. Ankara

Şekil 1. Erzurum ve Aziziye'de mevsim süreleri

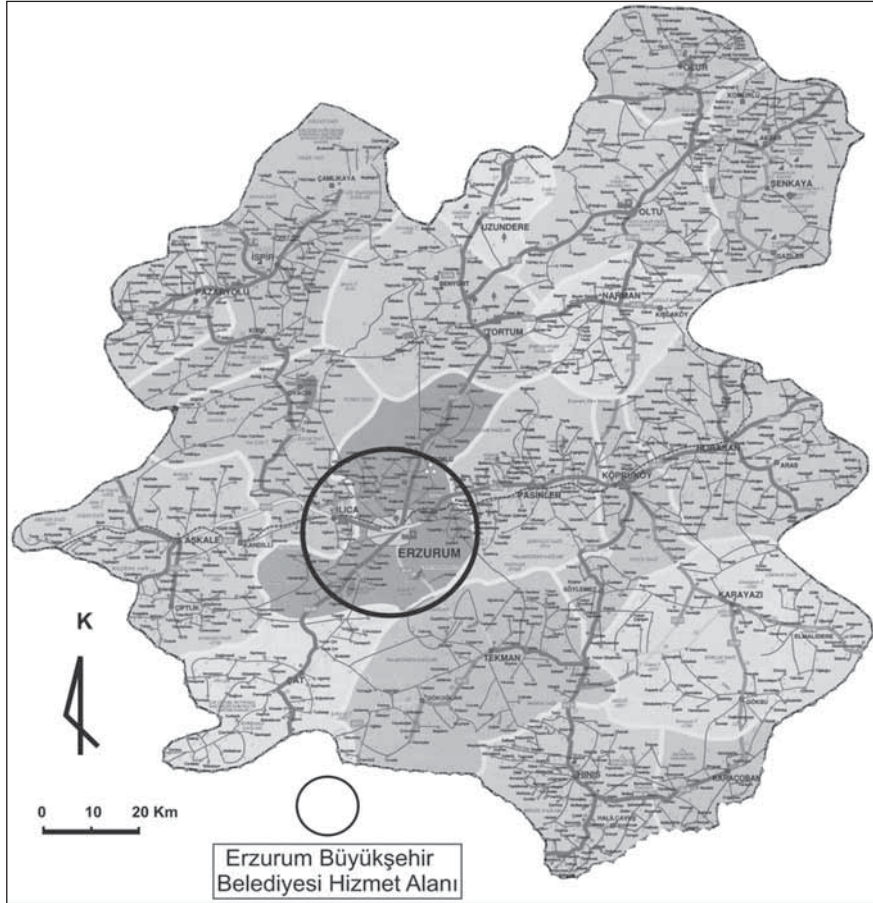
Yerleşim tarihi açısından Aziziye ilçe merkezine 4 km uzaklıktaki Kahramanlar (Karez) mahallesi aynı zamanda Erzurum'un (Theodosipolis) ilk kuruluş yeri olarak kabul edilmektedir (Konukçu, 1992:5-6).

Burada bulunan 16 metre yüksekliğinde ve 200 metre çapındaki höyük, büyük ölçüde tahrip edilmiş olup Kalkolitik çağdan Bizans Dönemine kadar uzanan 15 yapı katı tespit edilmiştir (Ceylan, 2008:70). Burası ilçe merkezinin kuzeyinde, Erzurum ovasının batı kısmında, nispeten ovaya hâkim bir konumda yer almaktadır.

Ulaşım ağı bakımından, Aziziye metropol ilçe merkezi Erzurum'u Erzincan, Trabzon ve Rize'ye bağlayan D80 karayolu üzerinde kurulmuştur. Yine Erzurum-Erzincan Demiryolu da ilçe merkezinden geçmektedir. Erzurum Havaalanı ilçe merkezine 7-8 km

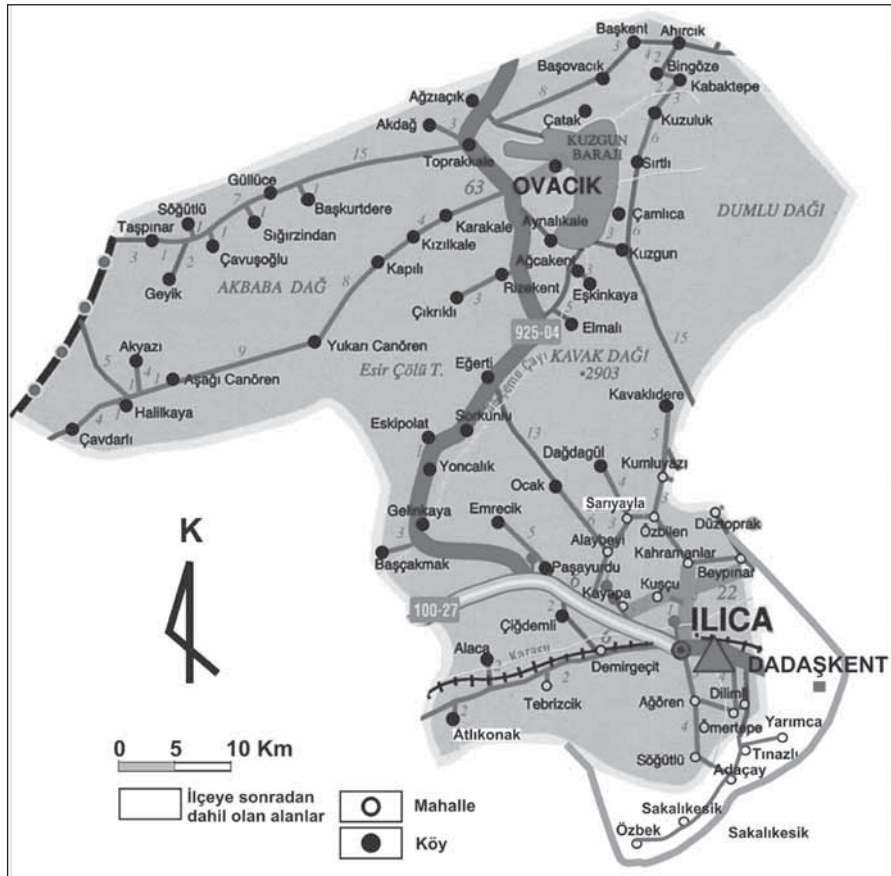
uzaklıkta bulunmaktadır. 1956 yılında burada (İlıca'da) kurulmuş olan Erzurum Şeker Fabrikası ilçedeki en önemli sanayi tesislerinden birini oluşturmaktadır. Erzurum Organize Sanayi Bölgesi ilçe sınırının değişmesiyle tamamen Aziziye ilçesi sınırları içerisinde kalmıştır. Aziziye ilçe merkezi ulaşım imkânları, tarımsal potansiyeli sanayi tesisleri ve kaplıcaları ile ekonomik kalkınma bakımından büyük potansiyele sahiptir. Erzurum şehrine yakın olması nedeniyle uzun bir süre bu şehrin gölgesinde bir kasaba yerleşmesi (12000 nüfuslu) kalmış, yeni yapılan idari düzenlemeyle Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin idari sınırları içine alınmıştır.

Aziziye ilçesi önceleri Erzurum ili Merkez İlçesine bağlı bir bucak merkezi iken, 1989 yılında İlıca adıyla müstakil bir ilçe haline getirilmiştir. 06.03.2008 tarih ve 5747 sayılı kanunda yapılan düzenlemeyle Erzurum ili merkez ilçesi içinde yer alan bir semt

Harita 2. Erzurum İli İdari Bölünüş Haritası.

(metropol) ilçe haline getirilmiş ve ismi de Aziziye ilçesi olarak değiştirilmiştir. Yapılan bu değişiklikle Erzurum Büyükşehir belediyesinin alt kademe belediyesi olan Dadaşkent de Aziziye ilçesine bağlanmıştır. Yerel yönetimlerde yapılan bu değişiklikler bazı hizmetlerin götürülmesini kolaylaştırmış olmakla beraber, burada yaşayanlar tarafından pek hoş karşılanmamış ve Erzurum merkezinden alınıp Aziziye'ye bağlanmayı bir bakıma cezalandırılma olarak nitelendirmektedirler. Oysa, burada bir cezalandırma söz konusu olmayıp önceleri Merkez ilçe sınırları içerisinde yer alırken şimdi büyükşehir semt ilçelerinden Aziziye sınırları içerisine dahil edilmişlerdir. Erzurum büyükşehir belediye sınırları, valilik binasından itibaren 20 km'lik çapındaki bir alanı kapladığı için, Aziziye ilçesi (14 km) büyükşehre bağlı olan üç ilçeden (Aziziye, Palandöken ve Yakutiye) birini oluşturmaktadır (Harita 2).

Harita: 3 Aziziye metropol ilçesine bağlı köy ve mahalleler.

III- Aziziye İlçesinin Genel İdari Coğrafya Özellikleri

Erzurum iline bağlı üç büyükşehir metropol ilçesi, 17 taşra ilçesi bulunmaktadır. Aziziye ilçesi de Yakutiye ve Palandöken ilçeleriyle birlikte Erzurum'un üç metropol ilçesinden birini oluşturmaktadır. Aziziye ilçesine bağlı 35 mahalle ve 49 köy yerleşmesi bulunmaktadır (Harita 3, Çizelge 2-3).

Çizelge 2. Aziziye İlçesine Bağlı Mahalleler (2009).

	Mahalle Adı	Nüfusu
1	ABDULHAMİTHAN	8.735
2	ADAÇAY	165
3	AĞÖREN	315
4	AHMET YESEVİ	3.282
5	ALAYBEYİ	308
6	AŞAĞI YENİCE	144
7	BAHÇELİEVLER	1.805
8	BEYPINARI	578
9	BİLALİ HABEŞ	1.698
10	DEMİRGEÇİT	303
11	DÜZTOPRAK	103
12	ESKİ	1.158
13	FERAH	742
14	FİDANLIK	570
15	GEZ KÖYÜ	1.391
16	İKİYÜZ EVLER (DADAŞKENT)	610
17	İKİYÜZ EVLER (İLİCA)	1.243
18	İSTASYON	1.066
19	KAHRAMANLAR	364
20	KAYAPA	131
21	KUMLUYAZI	416
22	KUŞÇU	154
23	ÖMERTEPE	404
24	ÖZBEK	263
25	ÖZBİLEN	153
26	SAKALIKESİK	231
27	SARIYAYLA	234
28	SÖĞÜTLÜ	823
29	SULTAN ALPARSLAN	7.522
30	TEBRİZCİK	378
31	TINAZLI	337
32	YARIMCA	337
33	YAVUZSELİM (YENİ KURULDU)	-
34	YENİ	2.980
35	YEŞİL	2.334
	Toplam	41.277

Kaynak: Veriler Aziziye kaymakamlığından alınmıştır.

Çizelge 3. Aziziye İlçesine Bağlı Köyler (2009).

	Köyün Adı	Nüfusu	İlçe Merkezine Uzaklık (km)
1	AĞCAKENT	56	79
2	AHİRCİK	126	76
3	AKDAĞ	131	73
4	AKYAZI	136	100
5	ALACA	470	15
6	AŞAĞICANÖREN	101	97
7	ATLIKONAK	307	17
8	AYNALIKALE	44	64
9	BAŞÇAKMAK	757	20
10	BAŞKENT	142	72
11	BAŞKURTDERE	262	90
12	BAŞOVACIK	137	82
13	BİNGÖZE	163	78
14	ÇAMLICA	20	57
15	ÇATAK	45	90
16	ÇAVDARLI	52	90
17	ÇAVUŞOĞLU	138	98
18	ÇİĞDEMLİ	541	15
19	ÇIKRIKLI	118	62
20	DAĞDAGÜL	297	15
21	EĞERTİ	270	29
22	ELMALI	75	53
23	EMRECİK	433	16
24	ESKİPOLAT	702	25
25	EŞKINKAYA	61	53
26	GELİNKAYA	358	18
27	GEYİK	269	106
28	GÜLLÜCE	169	96
29	HALİLKAYA	72	95
30	KABAKTEPE	134	80
31	KAPILI	229	80
32	KARAKALE	208	70
33	KAVAKLIDERE	90	16
34	KIZILKALE	160	72
35	KUZGUN	81	60
36	KUZULUK	164	85
37	OCAK	379	16
38	PAŞAYURDU	274	7
39	RİZEKENT	259	52
40	SİRLİ	131	69
41	SORKUNLU	100	26

42	SÖĞÜTLÜ	68	101
43	TAŞPINAR	220	105
44	TOPRAKKALE	374	70
45	ÜÇKÖSE	125	63
46	YEŞİLOVA	131	81
47	YEŞİLVADI	82	80
48	YONCALIK	608	22
49	YUKARICANÖREN	500	75
TOPLAM :		10769	

Kaynak: Veriler Aziziye kaymakamlığından alınmıştır.

Erzurum'un ilçelerinin yüzölçümleri, nüfusları ve nüfus yoğunluklarına baktığımızda Aziziye ilçesi 1385 km² yüzölçümüyle ilin 7. büyük ilçesi, nüfus bakımından 52046 nüfusuyla ilin 3. büyük ilçesi, nüfus yoğunluğu bakımından ise Palandöken, Yakutiye ve Karaçoban ilçelerinin ardından 4. sırada yer almaktadır (Çizelge 4).

Çizelge 4. Erzurum İlinde İlçelerin Nüfusları, Yüzölçümleri ve Nüfus Yoğunlukları

İlçeler	Nüfusu	Yüzölçümü (km ²)	Nüfus Yoğunluğu
Aziziye	*52046	1385	38
Palandöken	*151790	668	227
Yakutiye	*171018	965	177
Aşkale	27890	1530	18
Çat	21491	1383	16
Hınıs	32059	1360	24
Horasan	45241	1662	27
İspir	18381	2012	9
Karaçoban	22239	552	40
Karayazı	34332	2594	13
Köprüköy	16131	465	35
Narman	18277	903	20
Oltu	32192	1394	23
Olur	8812	798	11
Pasinler	34453	1257	27
Pazaryolu	5264	747	7
Şenkaya	20130	1536	13
Tekman	32090	2237	14
Tortum	14356	1467	10
Uzundere	9338	408	23
Toplam	784941	25323	31

* Bu ilçelerden Palandöken ve Yakutiye yeni oluşturulduğundan, Aziziye ilçesinin sınırlarındaki değişiklikler nedeniyle alanlar tarafımızdan planimetre ile ölçülerek hesaplanmıştır.

Aziziye ilçe merkezi, Erzurum il merkezine çok yakın (14 km) bir konumda yer almasına rağmen, ilçeye bağlı en uzak köy yerleşmeleri olan Geyik 106 km., Taşpınarı 105km., Söğütlü 101km. Akyazı köyü 100 km. uzaklıkta bulunmaktadır (Harita 3-Çizelge 4). Burada dikkati çeken husus köylerin ilçe merkezine olan uzaklıkları, ülkemizde birçok komşu il ve ilçe merkezlerinin birbirlerine olan uzaklıklarından daha fazladır. Bu durum doğal olarak sahanın coğrafi özellikleri ile ilgili olmakla birlikte, idari bakımdan bir takım sorunları da beraberinde getirmekte, bazı hizmetlerin götürülmesini güçleştirmektedir. Diğer taraftan ilçe merkezinin il merkezine yakın ve ulaşım imkânlarının çok iyi olması nedeniyle, Aziziye ilçe merkezinde oturanlar çok basit bir ihtiyaçlarını bile Erzurum şehrinde karşılama yoluna gitmektedirler. Bu durum doğal olarak Aziziye'nin gelişmesini engelleyen faktörlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizde genellikle büyük yerleşim merkezlerine uzak olmak gelişmeyi güçleştirmektedir. Ancak Aziziye kasabasında bunun tam tersi bir olay yaşanmaktadır.

İdari taksimatta sık sık yapılan değişiklikler ve Büyükşehir belediyesi hizmet alanı içerisinde kalmak, bir takım karışıklıkları da beraberinde getirmiştir. Şöyle ki, Aziziye ilçesine bağlı bir köyde oturan şahıs kendi köyünün büyükşehir belediyesinin hizmet alanı olan 20 km lik sınırın içerisinde kalması sonucu köyünün mahalleye dönüşmesiyle hangi hizmeti kaymakamlıktan, hangi hizmeti Büyükşehir belediyesinden alacağını karıştırmaktadır. İdari bakımdan yerleşmelerini Aziziye kaymakamı değil de büyükşehir belediye başkanının yönettiğini, hatta büyükşehir belediye başkanının Erzurum valisi gibi bütün ili yönettiğini ve bütün ile hizmet götürmekle yükümlü olduğunu zannetmektedirler.

Bu çalışmada bu karmaşıklıkları ortaya koymak ve yanlış anlaşılacak konuları aydınlatılmak için Aziziye ilçesini özellikle seçmiş bulunmaktayız. Bu karmaşıklıkların başlıcaları şunlardır;

- 1) Bazı yerleşmelerin Erzurum büyükşehir belediye sınırları içerisinde kalması
- 2) Köylerin mahalle haline getirilmesi
- 3) Ilıca isminin Aziziye olarak değiştirilmesi
- 4) Dadaşkent'in Aziziye ilçesine bağlanması
- 5) Ovacık bucağı

Aziziye ilçesiyle ilgili en çok karıştırılan bu konular ve karıştırılma nedenleri ortaya konularak ayrıntısıyla açıklanmaya çalışılacaktır. Yapılacak bu çalışmayla idari coğrafyadaki bazı yanlış anlaşılmalar aydınlatılmakla kalmayacak, idari coğrafya konularının çeşitliliği ve zenginliği de ortaya konulacaktır.

1) Bazı Yerleşmelerin Erzurum Büyükşehir Belediye Sınırları İçerisinde Kalması

Ülkemizde halen 16 büyükşehir belediyesi kurulmuş olup bu şehirlerin kentsel idari alanları; İstanbul ve Kocaeli ilinde, il mülki sınıridir. Diğer büyükşehir belediyelerinde, mevcut valilik binası merkez kabul edilmek ve il mülki sınırları içinde kalmak şartıyla, nüfusu bir milyon (1.000.000)'a kadar olan büyükşehirlerde (Adapazarı, Erzurum, Samsun, Eskişehir, Kayseri, Mersin, Diyarbakır, Antalya, Konya, Gaziantep) yarıçapı 20 km,

nüfusu bir milyondan iki milyon (1.000.000-2.000.000)'a kadar olan büyükşehirlerde (Adana, Bursa) yarıçapı 30 km, nüfusu iki milyon (2.000.000)'dan fazla olan büyükşehirlerde (Ankara, İzmir) yarıçapı 50 km olan dairenin sınırı büyükşehir belediyesinin sınırını oluşturur (Özçağlar, 2005:11). Erzurum da büyükşehirin kentsel idari alanı 20 km olup bu valilik binasından itibaren 20 km çapındaki dairenin içerisinde kalan alanlar büyükşehir belediyesinin kentsel hizmet alanı içerisinde kalmaktadır(Harita 2). Böyle bir durumda Aziziye ilçe merkezi ve bu ilçeye bağlı 20 köy yerleşmesi (Adaçay, Ağören, Alaybeyi, Aşağı Yenice, Beypınarı, Demirgeçit, Düztoprak, Kahramanlar, Kayapa, Kumluyazı, Kuşçu, Ömerteppe, Özbek, Özbilen, Sakalikesik, Sarıayla, Söğütlü, Tebrizcik, Tınazlı, Yarımcı) bu sınırın içerisinde kalmaktadır. Bu köyler; idari bakımdan köyden, mahalle statüsüne dönüştürülmüştür. Aziziye ilçesi de önceleri normal bir ilçe iken, 06-03-2008 tarih ve 5747 sayılı kanunda yapılan değişiklikle Erzurum İlindeki üç merkez ilçeden (Aziziye, Palandöken, Yakutiye) biri haline getirilmiştir. Böyle bir durumda Aziziye ilçesi sınırları içerisinde bulunmasına rağmen Büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde kalan yerlerde, kentsel hizmetlerin götürülmesi veya imar kanunlarındaki izin ve ruhsat verme yetkisi Erzurum Büyükşehir Belediyesine geçmiştir. Bu durum doğal olarak bazı karışıklıkları beraberinde getirmiştir.

Aziziye ilçesinin, Erzurum Büyükşehir sınırları dışında kalan 49 köy yerleşmeleri de kendilerine diğer köyler gibi büyükşehir belediyesinin hizmet vermesi gerektiğini zannetmektedirler. Böyle bir durumda büyükşehir sınırları içerisindeki köyler idari bakımdan Aziziye ilçesine bağlı olup mahalle statüsüne geçmiş ve büyükşehir belediye hizmet alanı içerisinde bulunmaktadır. Büyükşehirle bağlı mahalle statüsüne geçen köylerde ihtiyar heyetinin aldığı bir karar eskiden olduğu gibi kaymakamlığa değil, Erzurum Büyükşehir Belediye Meclisinde de onaylandıktan sonra uygulamaya konulabilmektedir. Bu durum yönetimlerde bir bakıma çok başlılığa, hizmetlerin götürülmesinin bölünmesine, işlemlerin artmasına neden olmuştur. Bu karışıklığın nasıl giderildiğini ve idari zorluklarını öğrenmek için birkaç yıl önce Aziziye (Ilıca) kaymakamını ziyaretimizde kaymakam beyin sözleri çok manidar ve anlamlıydı. Yeni durumu sordüğümüzda kaymakam bey kısaca şöyle özetlemişti; “bir tarafı felç olmuş bir insan gibiyim” diyerek durumu çok iyi bir şekilde özetlemişti.

2) Köylerin Mahalle Haline Getirilmesi

Büyükşehir belediye sınırları içerisinde kalan köy yerleşmeleri idari bakımdan mahalle statüsüne dönüştürülmüştür. Burada yerleşme yine köy yerleşmesidir, ancak idari bakımdan mahalle statüsüne dönüştürülünce köy sınırları kaldırılmış böylece köy idari alanları kaybolmuş, köyün ortak arazileri olan çayır mera alanları bir bakıma köy arazileri olmaktan çıkmıştır. Bunun sonucunda köylüler köy arazilerini eskisi gibi sahiplenememektedirler. Başka sözle ifade edecek olursak, bir köyün merasına başka köylülerin de gelip merayı kullandıkları, eskiden bir köye ait olan meralar çevre köylerinde ortak merası haline getirilmiş olup, bu durum köylüler tarafından pek de hoş karşılanmamaktadır.

Karıştırılan bir başka konu ise; köylüler hangi hizmeti büyükşehir belediyesinden hangi hizmeti de kaymakamlıktan alacaklarını tam olarak bilmediklerinden, köy ihtiyar heyetinin aldığı her kararı doğrudan kaymakamlığa götürmektedirler.

3) Ilıca İsmının Aziziye Olarak Değiştirilmesi

Toponimi bakımından yer adlarının kaynağı araştırıldığında; ülkemizde yerleşmelere adlarının verilmesinde; herhangi bir coğrafi özelliği veya soy, sop gibi konuların (Koday, 2000) etkili olduğu görülmektedir. Ilıca ismi ilçe merkezinde çıkan sıcak su kaynağı ve burada bulunan termal tesislerden dolayı verilmiş olup, coğrafi bakımdan da son derece isabetli bir addır. Aziziye ismi ise; Erzurum-Kars yolunu kontrol altında tutabilmek için 1867-1872 yılları arasında Sultan Abdülaziz tarafından Erzurum şehrinin doğu tarafındaki tepelerin üzerine yapılmış olan tabyalardan alınmıştır (Çam 1993: 29-31). Osmanlı-Rus savaşlarında şehrin savunulmasında bu tabyaların çok büyük katkısı olmuştur. Bu nedenle, Aziziye ismine Erzurum da büyük bir saygı duyulmaktadır. Ancak bu isim şehirde herhangi bir mahalleye veya tabyalara en yakın mahallelere verilse daha iyi olurdu. Şehirden 14, tabyalardan 20 km uzaklıkta bir ilçe merkezine verilmesi, halk arasında derin bir anlam ifade eden Aziziye ismini bir bakıma sadeleştirmekte ve anlamını yitirmesine neden olmaktadır. Diğer taraftan Erzurum Vergi Dairesinin isminin Aziziye Vergi Dairesi, yine şehirde büyük bir özel eğitim kurumlarının adının Aziziye olması karışıklıklara neden olmaktadır. Bütün bunlardan daha önemlisi halkın Aziziye ismini kullanıp kullanmayacağıdır. Yaptığımız gözlem ve anket sonuçlarına göre resmi yazışmalar dışında halk tarafından Aziziye ismi hemen hemen hiç kullanılmamakta ve yine Aziziye yerine Ilıca denilmektedir. 5747 sayılı kanunla Ilıca ilçesinin ismi sadece Aziziye olarak değiştirilmekle kalmamış; Dadaşkentle birlikte önceden merkez ilçeye bağlı olan Dereboğazı, Yukarı Yenice, Aşaağı Yenice, Özbek, Sakalikesik, Adaçay, Yarımca, Tınazlı köyleri bu ilçenin sınırları içerisine dahil edilmiştir. Aziziye kaymakamlığı Haziran 2009 da köylülerin isteği üzerine aldığı bir kararla Dereboğazı ve Yukarı Yenice köylerini Palandöken Büyükşehir semt ilçesine bırakmışlardır. Ancak diğer altı köy yerleşmesi de Palandöken ilçesine bağlanmak için dilekçe vermiş olup, halen sonucunu beklemektedirler.

4) Dadaşkent'in Aziziye İlçesine Bağlanması

Dadaşkent, Erzurum şehrinin batısında yer almakta olup, Atatürk Üniversitesinin arazilerinin varlığı nedeniyle şehirden 7 km uzakta kurulmuş yaklaşık 25 000 nüfuslu bir yerleşmedir. Önceleri Erzurum Büyükşehir alt kademe belediyelerinden Dadaşkent belediyesi tarafından belediye hizmeti verilen bir yerleşmeydi. Daha sonra Dadaşkent belediyesi Yakutiye belediyesiyle birleştirildi, sonrada 5747 sayılı kanunla Ilıca ilçe belediyesiyle birleştirilmiş ve ismi de Aziziye olarak değiştirilmiştir.

Dadaşkent belediyesinin iptal edilmesiyle belediye hizmetleri Aziziye ilçe belediyesi tarafından verilmektedir. Ancak burada belediye binası ve belediye personeli aynen işlerine devam etmekte; sadece yapılan son mahalli seçimlerde (29 Mart 2009) burada belediye başkanı seçilmemiş olup, Aziziye belediye başkanı öğleye kadar Aziziye'de (Ilıca) öğleden sonrada Dadaşkent'e gelerek hizmet vermeye çalışmaktadır. Burada 25000 nü-

fuslu bir yerleşmenin belediyesinin iptal edilip 12000 nüfuslu bir yerleşmeye bağlanması tepkilere neden olmuştur. Yine tepki çeken bir başka olay; ülkemizde 2000 nüfusa sahip birçok yerleşmenin belediyesi bulunurken, 25000 nüfuslu bir yerleşmenin belediyesinin iptal edilerek bir başka belediyeyle birleştirilmesi olayı olmuştur.

5) Ovacık Bucağı

Ovacık, önceleri Erzurum ili merkez ilçesine bağlı bir bucak merkezi iken, bu bucağa bağlı 34 köy yerleşmesi bulunmaktaydı. 1989 yılında Ilıca ilçesinin kurulmasıyla Ilıca bucağı ve Ovacık bucağı ile bu bucaklara bağlı köyler bu ilçeye bağlandı. 1982 Anayasası ile bucaklar TBMM’de resmen kaldırılmasa da idari yönden hiçbir geçerliliği kalmadı. Ancak önceden Ovacık Bucağına bağlı olan bu köyler, eskiden olduğu gibi köylerinden hareket eden köy minibüsleri Erzurum şehrine gelmekte dolayısıyla şehirle bağlantılarını hiç koparmamışlardır. Fakat bu köylerde oturan herhangi birisine hangi köyden olduğu sorulduğunda genellikle bucaklarının ismini vermekte ve “Ovacıklıyım” demektedir. Siz ısrarla “Ovacığın hangi köyündensiniz”? diye sormadığınız taktirde köylerinin isimlerini söylememektedirler. Ülkemizde bucaklarını bu kadar kabullenmiş ve bucaklarına sahip çıkan bir başka yöre var mıdır doğrusu bilemiyoruz. Bu olayın nedeninde de yine coğrafya yatmaktadır. Ovacık bucak merkezi, Merkez ilçe sınırları içerisinde yer almakta ve Erzurum şehrine yaklaşık 80 km uzaklıkta bulunuyordu. Dolayısıyla burada bucak müdürünün ve nüfus müdürünün bulunması köylülerin işini büyük ölçüde kolaylaştırıyordu ve idari bakımdan büyük bir öneme sahipti. Bu durum bizlere idari taksimat yapılırken sahanın coğrafyasına bağlı kalınmanın ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Gerçekte jeomorfolojik bakımdan aynı ova, vadi veya platoda yer alan yerleşmeler idari bakımdan aynı merkeze bağlandıklarında bir bütünlük oluşturdukları halde, yerleşmeler çok yakın mesafede olsalar bile coğrafi bakımdan bir bütünlük oluşturuyorlarsa bu yerleşmelerin birbirleriyle olan ilişkileri idari bağlılıktan öteye gitmemektedir.

IV- Kentsel İdari Alan

Kent, günümüz Türkiye’inde yaygın olarak *şehir* karşılığı kullanılan ve şehirle eş anlamlıymış gibi algılanan bir sözcük olmakla birlikte genel anlamda kasabaları da kapsamaktadır. Belediye teşkilatına sahip olan ilçe merkezi, il merkezi durumundaki kentsel yerleşmelerle, ilçe ve il merkezliği görevi olmayan belediye örgütlü kentsel yerleşmelerin (beldelerin) içerisinde yer aldıkları idari alanlara “*kentsel idari alan*” denilmektedir (Özçağlar, 2005:1-2). Erzurum ilinde 1 il merkezi, 18 ilçe merkezi ve 6 belde olmak üzere toplam 25 kentsel idari alan bulunmaktadır. Erzurum Büyükşehir Belediye sınırları içerisinde birden fazla belediye olmasına rağmen il merkezi bir kentsel idari alan olarak düşünülmektedir. Kentsel idari alanların oluşturulmasındaki amaç, belediye hizmetlerinin götürülmesi ve buralarda imarlı yapılaşmayı sağlamaktır. Çünkü ülkemizde kentsel idari alan dışındaki yerleşmelerde yapılaşmaya gerekli özen gösterilmemektedir (Koday ve Erhan, 2008:231-248). Aziziye ilçesinde kentsel idari alanın tamamı aynı zamanda büyükşehir hizmet alanının içerisinde kalmakta olup, burada Aziziye ilçe merkeziyle birlikte 35 mahalle yer almaktadır. Bu mahallelerden de 20 tanesi köy yerleşmesi olup

büyükşehir sınırları içerisinde kaldıkları için idari bakımdan köyden mahalle statüsüne dönüştürülmüşlerdir.

Belediye sınırları içerisinde kalan yerleşmelere belediye hizmeti verilmekte olup buralar kentsel idari alan olarak kabul edilmektedir. Bu sınırlar içerisindeki köyler yine köy yerleşmeleridir, ancak idari bakımdan mahalle statüsüne dönüştürülmüştür ve buralarda yapılacak bir imar durumunda belediyeden ruhsat alınması gerekmektedir. Büyükşehir belediye sınırı valilik binasından itibaren 20 km çapındaki bir araziye kapsadığından Aziziye ilçesine bağlı Çiğdemli köyünün arazilerinin bir kısmı bu sınır içerisinde kalmaktadır. Doğal olarak bu sınırlar içerisindeki tarlalar köylüler tarafından birer arsa olarak görülmektedir ve büyük bir değer kazanmıştır. Ancak aynı tarlaların bir kısmında yapılacak bir imarda belediyeden izin almak gerekirken, tarlanın diğer tarafında gerekmemesi köylülerin tepkisini çekmektedir. Diğer taraftan büyükşehir sınırları içerisindeki bu yerleşmelere belediye hizmetlerinin götürülmesi gerekmektedir. Ancak bu hizmetler yeteri kadar götürmediği takdirde bu yerleşmelerde oturanlar, ihtiyaç duydukları ve belediyenin yapması gereken bir hizmeti önceden olduğu gibi doğrudan kaymakamlıktan talep etmektedirler.

V- Köy İdari Alanı

Türkiye'nin idari bölünüş sistematigi içinde tabanı oluşturan muhtarlar ve ihtiyar heyetleri tarafından yönetilen köy idari alanları, “ *belirli bir idari sınırı bulunan ve bu sınırlar içerisinde yer alan sürekli ve dönemlik kır yerleşmeleriyle ekonomik faaliyet sahalarından oluşan, hammadde üretimi (tarım, hayvancılık, ormancılık, avcılık, toplayıcılık) ve evsel sanayi ile ilgili faaliyetlerin egemen olduğu ülkemizin kırsal kesimini oluşturan en küçük idari sahaları*” durumundadırlar (Özçağlar, 2005:6).

Köy için belirtilen nüfus sınırı 2004 yılına kadar (18.03.1924 tarih ve 442 sayılı Köy Kanunu ile 03.04.1930 tarih ve 1580 sayılı eski Belediye Kanunu) 2000 olarak kabul edilirken, 24 Aralık 2004 tarihinde yürürlüğe giren 5272 sayılı yeni Belediye kanununun 4. maddesi gereği 5000 ve üzerinde nüfus barındıran yerleşmeler de belediye kurulabilecektir hükmü getirilmiştir (Özçağlar, 2005:6). Buna göre nüfusu 5000'e kadar olan yerleşmeler köy olarak nitelendirilmektedir. Fakat şunu da belirtmek gerekir ki; bir yere köy, kasaba, şehir diyebilmek için nüfus kriteri tek başına yeterli bir kriter değildir (Koday ve Erhan, 2009:241).

Erzurum ilinde toplam 979 köy idari alanı mevcut olup bu köylerin toplam nüfusu (2008 yılı) ise 273 828'dir. Bir köy idari alanı içerisinde tek bir yerleşmenin mevcut olabileceği gibi, birkaç daimi yerleşme ve dönemlik yerleşmeler de bulunabilmektedir. Erzurum ilinde bazı köyler mahalleli yerleşmelerden oluşmakla birlikte genellikle köyler toplu dokulu ve tek yerleşmeli idari alanlardan oluşmaktadır. Doğu Anadolu Bölgesinin genelinde yaygın olduğu gibi Erzurum ilinde de köy idari alanları içerisinde yayla, mezra, kom ve ağıl gibi kır yerleşmeleri bulunmaktadır. Bu yerleşmelerin bazıları ise zamanla köy yerleşmesine veya köyün bir mahallesine dönüşebilmektedir. Hınıs ilçesinde önceden bir kom yerleşmesi iken zamanla köy veya mahalle yerleşmesi olan Gürçayır Köyü (eski adı Kaspar Komu), Pınarbaşı Mahallesi (eski adı Şemsettin Komu) (Koday, 1999:371)

buna örnek verilebilir. Gerek tek yerleşmeli köy idari alanları gerekse mahalleli veya çok yerleşmeli köy idari alanları tek bir muhtar tarafından yönetilmektedir.

Aziziye ilçesine bağlı 49 köy yerleşmesi bulunmakta olup, bu köylerin hepsi toplu dokulu köy yerleşmelerinden ibarettir. Köylerin ortalama nüfus büyüklükleri ise yaklaşık 220 kişiden oluşmaktadır. En fazla nüfusa sahip köyler; Başçakmak (757), Eskipolat (702) ve Çiğdemli (541)'dir. En az nüfusa sahip köyler ise; Çamlıca (20), Çatak (45), Çavdarlı (52) ve Eşkinkaya (61) köyleridir.

VI- Sonuç

İdari coğrafya özellikleri yönünden incelemeye çalıştığımız Aziziye ilçesi, Erzurum Büyükşehir'e bağlı üç semt ilçesinden biri olup, 49 köy yerleşmesi ve 35 mahalleden oluşmaktadır. İlçe olan ilçenin isminin Aziziye olarak değiştirilmesiyle ve ilçe sınırlarında yapılan değişiklikler nedeniyle bazı karışıklıklar meydana gelmiştir. İdari bakımdan olmasa da burada oturan sakinlerin yeni durumu anlamaları biraz zaman alacaktır. Ülkemizde idari taksimat yapılırken sahanın coğrafi bütünlüğüne pek dikkat edilmediği, bunun sonucunda da idari merkezlerin çoğu zaman idari bağımlılıktan öteye gitmediği bu çalışmada bariz olarak görülmüştür. Bu hataların düzeltilmesi elbette ki zaman alacak veya siyasi sebeplerden dolayı belki de hiç mümkün olmayacaktır. En azından ülkemizde bundan sonra yapılacak idari taksimat değişikliklerinde coğrafyacılar tarafından yararlanılmasını ümit etmekteyiz.

Kaynakça

- Ceylan, A. (2008). *Doğu Anadolu Araştırmaları*, Erzurum: Güneş Vakfı Yay.
- Çam, N. (1993). *Erzurum Tabyaları*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- Koday, S. (1998). "Trakya'da Köy Adlarında Coğrafyanın Etkisi", Türk Coğrafya Kurumu 28. Coğrafya Meslek Haftası. "Geçmişte, Günümüzde ve Gelecekte Trakya (10-11-12 Haziran 1998) bildiri olarak sunulmuştur (28. Coğrafya Meslek Haftası Bildiriler Kitabında yayınlanmıştır.) Coğrafya Meslek Haftaları Serisi: 2, İstanbul, 2000.
- . (1999). "Hınıs İlçesinde Kom Yerleşmeleri Üzerine Bir Araştırma", *Türk Coğrafya Dergisi*, Sayı: 34, İstanbul.
- Koday, Z. ve Erhan, K. (2008). "Erzurum İlinin İdari Coğrafya Analizi", *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (41), Erzurum.
- Konukçu, E. (1992). *Selçuklulardan Cumhuriyete Erzurum*, Ankara: Yükseköğretim Kurulu Matbaası.
- Özçağlar, A. (1997). *Türkiye'de Belediye Örgütlü Yerleşmeler*, Ankara.
- "Türkiye de Mülki İdari Bölümlerinin İdari Coğrafya Analizi", *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi, Coğrafi Bilimler Dergisi*, 3 (1), Ankara.
- (2009). *Coğrafyaya Giriş*, Ankara: Ümit Ofset Matbaacılık.